

Kopsavilkums – 2005. gada ziņojums „Nodarbinātība Eiropā”

Kaut arī 2004. gadā Eiropā ekonomiskā aktivitāte pieauga, nodarbinātības jomā tas atspoguļojās lēni.

Neskatoties uz ekonomiskas aktivitātes pieaugumu...

Ekonomiskā aktivitāte ES-25 2004. gada pirmajā pusē sāka pieaugt, bet gada otrajā pusē samazinājās, daļēji atspoguļojot straujo naftas cenu pieauguma ietekmi un eiro stabilitāti. Tomēr, ekonomiskās aktivitātes pieaugums Eiropas Savienībā gadā kopumā vidēji bija 2,4% (1,1% 2003. gadā), to atbalstīja spēcīgs pasaules IKP un tirdzniecības pieaugums.

... nodarbinātības pieaugums Eiropas Savienībā 2004. gadā atkal samazinājās, savukārt bezdarba līmenis nemainījās.

Nodarbinātības pieaugums Eiropas Savienībā atkal bija visai neliels, proti, 0,6% 2004. gadā, mazliet pārsniedzot iepriekšējā gada 0,3% līmeni, tas tagad jau trīs gadus pēc kārtas ir bijis mazs. Tas salīdzināms ar 1,1% nodarbinātības pieaugumu ASV, kur 2004. gadā pieaugums atsākās pēc divu gadu ilgus ekonomikas atveseļošanās, kura noritēja bez darbavietu veidošanās. Rezultāts bija tāds, ka ES vidējais nodarbinātības līmenis pieauga par 0,4 procenta punktiem **sasniedzot 63,3%**, kas neapšaubāi ir uzlabojums salīdzinot ar 2002. un 2003. gadu, kad kopējais nodarbinātības līmenis gandrīz nepalielinājās. Pateicoties sieviešu nodarbinātības līmeņa pieaugumam (Eiropas Savienībā vidēji +0,7 procenta punkti), palielinājās kopējais nodarbinātības līmenis. Tas atspoguļo arī pastāvīgu un noteiktu nodarbinātības pieaugumu gados vecāku cilvēku (55–64 gadus vecu) vidū — viņu nodarbinātības līmenis palielinājies par 0,8 procenta punktiem. Salīdzinājumā ar 2003. gadu bezdarba rādītāji nemainījās, lai gan ilgstošā bezdarba līmenis mazliet pieauga līdz 4,1% (2003. gadā — 4,0%).

Nesen gūtās sekmes Lisabonā un Stokholmā izvirzīto mērķu sasniegšanā nav bijušas lielas, jo...

Darba tirgus vājie rezultāti Eiropā pēdējos gados ir svarīgs radītājs, kas izskaidro, kāpēc Lisabonā un Stokholmā izvirzīto mērķu īstenošana norit tik lēni. Kopējais nodarbinātības līmenis joprojām ir par 7 procenta punktiem zemāks nekā nodarbinātības mērķis, kuru paredzēja sasniegt 2010. gadā, savukārt sieviešu un gados vecāku cilvēku nodarbinātības līmenis ir aptuveni par 4 līdz 9 procenta punktiem zemāks, nekā 2010. gadam noteiktie mērķi. Attiecīgais līmenis 2004. gadā bija 63,3%, 55,7% un 41,0%. Jānorāda, ka 2004. gadā sieviešu nodarbinātības līmenis un jo īpaši 2004. gada kopējais nodarbinātības līmenis joprojām ļoti atšķiras no vidējam termiņam noteiktajiem nodarbinātības mērķiem (2005. gadam Reaģējot uz neviendabīgiem rezultātiem, kas gūti līdz šim, un uz to, ka sasniegt 2010. gadam izvirzītos mērķus kļūst aizvien grūtāk, Eiropadome nesen vienojās pārskatīt Lisabonas stratēģiju un novirzīt prioritātes uz ekonomisko izaugsmi un nodarbinātību. Šajā ziņā Padome jau ir pieņēmusi pirmās „Integrētās vadlīnijas”, kuru galvenais mērķis ir sekmēt izaugsmi un jaunu darba vietu radīšanu.

... kaut arī dalībvalstīs kopējie nodarbinātības rādītāji 2004. gadā kopumā bija pozitīvi, bet negatīvi tikai nedaudzās valstīs.

Kaut arī nodarbinātības pieaugums ES kopumā bija mazs, lielākajā daļā dalībvalstu tas bija pozitīvs. Tikai četrās valstīs gada pieaugums bija negatīvs, visievērojamāk nodarbinātība samazinājās Nīderlandē, proti, par 1,3%. Septiņās dalībvalstīs, gluži pretēji, nodarbinātības pieaugums pārsniedza 1%, īpaši izteikts pieaugums bija Grieķijā, Īrijā, Kiprā, Luksemburgā un Spānijā. Vācijā gada nodarbinātības pieaugums 2004. gadā kļuva pozitīvs pēc tam, kad tas divus iepriekšējos gadus bija negatīvs, iespējams, tas jau liecina par institucionālām pārmaiņām, kas saistītas ar Harca darba tirgus reformām, savukārt Polijā 2002. un 2003. gadā nodarbinātība samazinājās, bet 2004. gadā dažas pazīmes jau liecināja, ka tas tā vairs neturpināsies.

Nodarbinātības pieaugumu

Nodarbinātības pieaugumu 2003.–2004. gadā Eiropas Savienībā atkal

joprojām virza pakalpojumu nozarē...

sekmēja pastāvīgs nodarbinātības pieaugums pakalpojumu nozarē. Visu 2004. gadu pieaugums šajā nozarē palika stabils, mazliet pārsniedzot 1%; salīdzinājumā ar iepriekšējā gada līmeni tas ir uzlabojums. Gluži pretēji 2004. gadā nodarbinātība lauksaimniecībā un rūpniecībā turpināja samazināties, tomēr pēdējā laika tendences liecina, ka rūpniecībā vismaz īslaicīgi samazināšanās varētu neturpināties.

.....savukārt elastīgākos nodarbinātības veidos nodarbinātība pastāvīgi pieaug.

Kopējā nodarbinātībā aizvien vairāk ir tādu elastīgākas nodarbinātības veidu kā nepilna laika darbs un darbs uz noteiktu laiku. Gluži pretēji pašnodarbinātības daļa kopš 2000. gada palikusi kopumā stabila.

Lielākajā daļā dalībvalstu gados vecāku cilvēku nodarbinātība turpina palielināties...

ES līmenī 55–64 gadus vecu cilvēku nodarbinātības līmenis kopš 2000. gada ir acīmredzami palielinājies, kopējais pieaugums šajā vecuma grupā bija 4,4 procenta punkti, un kopējā nodarbinātības pieaugumā 2000.–2004. gadā tas veido lielāko daļu. Gandrīz visās dalībvalstīs kopš 2000. gada vispār bijusi raksturīga gados vecu cilvēku nodarbinātības līmeņa uzlabošanās, un tas liecina, ka darba tirgu varētu ietekmēt tie politikas virzieni, kas uzlabo vecāku cilvēku iesaistīšanu, jo īpaši pensiju sistēmas un priekšlaicīgas pensionēšanās shēmu reformas. Tomēr, kaut arī pēdējā laikā notikuši uzlabojumi, lai sasniegtu mērķi 2010. gadā panākt 50% nodarbinātības līmeni 55–64 vecu cilvēku vidū, pūliņi ir jāpastiprina.

...tomēr joprojām pastāv bažas par jauniešu nodarbinātības situāciju.

Pretēji pozitīvajām pārmaiņām attiecībā uz gados vecākiem cilvēkiem pēdējā laikā lielākajā daļā dalībvalstu darba tirgus situācija jauniešiem ir pasliktinājusies. Eiropas Savienībā 18,7% jaunatnes bezdarbs joprojām ir aptuveni divreiz pārsniedz kopējo bezdarba līmeni. ES līmenī pēc 15–24 gadus vecu jauniešu nodarbinātības līmeņa pieauguma deviņdesmito gadu beigās no 2002. gada sākās samazinājums, un pārmaiņas nopietnāk skāra jaunus vīriešus nekā jaunas sievietes. Tomēr 2004. gadā šis samazinājums bija daudz mērenāks. Šīs nodarbinātības līmeņa pārmaiņas atbilst vispārējām jaunatnes aktivitātes pārmaiņām Eiropā, proti, daļība darba tirgū samazinās, un tas notiek vienlaikus ar tendenci jauniem cilvēkiem ilgāku laiku pavadot iegūstot izglītību un prasmes. Vajadzīgas lielākas pūles, lai jauniešus integrētu darba tirgū un lai atbalstītu viņu „nelineāro karjeru”, kurā mijas nodarbinātība, studijas, bezdarbs un pārkvalifikācija vai kvalifikācijas atjaunošana. Lai nodrošinātu, ka jaunieši gūst labumu no pārskatītajā Lisabonas stratēģijā. pilnībā integrēto politikas jomu un pasākumu kopuma. Eiropadome neseno pieņēma Eiropas Jaunatnes pakto.

Pozitīvas nodarbinātības izredzes 2005. līdz 2006. gadā ir atkarīgas no izaugsmes izredžu uzlabošanas.

Nodarbinātības jomā izredzes 2005.–2006. gadam kopumā ir pozitīvas, un gaidāms, ka nodarbinātības situācija uzlabosies kopā ar vispārējo ekonomiskās aktivitātes pieaugumu. Tomēr šīs pozitīvās izredzes joprojām ir atkarīgas no tā, vai uzlabosies uzņēmējdarbības vide un vai paatrināsies ekonomiskā izaugsme Turklāt gaidāmās pozitīvās nodarbinātības pārmaiņas nemazina vajadzību īstenot turpmākas strukturālās reformas darba tirgos.

Eiropas nodarbinātības stratēģijas kritisks novērtējums: pierādījumi par ES darba tirgu labākiem rādītājiem

Kopš 1997. gada novērtēšana ir bijusi viena no galvenajām ENS funkcijām.

Eiropas nodarbinātības stratēģija (ENS) tika uzsākta 1997. gadā, lai piecos gados nodrošinātu izšķirīgu pavērsienu cīņā pret bezdarbu. 2000. gadā tika veikta vidusposma novērtēšana, lai nodrošinātu jaunās pieejas efektivitātes pirmo novērtējumu. Pirmo piecu gadu beigās tika nolemts uzsākt pilnīgu ietekmes novērtēšanu. Šīs ietekmes novērtēšanas rezultāti, ko publicēja 2002. gadā, veidoja pamatu debatēm par ENS nākotni. 2005. gadā pārskatot Lisabonas stratēģiju, ES līmenī tika veikti vairāki novērtēšanas

pasākumi, tostarp mēģinājums kritiski novērtēt ENS, kurā gūtie konstatējumi ir apkopoti turpmāk.

Sekmes kopumā ir ļoti atkarīgas no ekonomiskā cikla...

ekonomiskā izaugsme Eiropas Savienībā samazinājās gandrīz uz pusi no gandrīz 3% gadā 1998.–2000. g. (šovērtību pieņēma a par pamatu laikā, kad izvirzīja Lisabonas mērķus) līdz tai vidējai vērtībai, kas reģistrēta 2001.–2004. gadā. Ņemot vērā ciešo saikni starp ekonomiskā izaugsme un darba tirgus rādītājiem, šī ekonomiskās izaugsmes tempu samazināšanās lielā mērā negatīvi ietekmēja darba vietu radīšanu.

...un bažas rada mazais iekšzemes pieprasījums dažās dalībvalstīs.

Kaut arī ES-15 IKP pieaugums bija līdzīgs kā ciklisko samazinājumu laikā 1992.–1994. gadā un 2001.–2003. gadā bija līdzīgs, analizējot atsevišķu dalībvalstu datus, redzams, ka šajos laikposmos darba tirgus rādītāji tomēr bijuši atšķirīgi. Piemēram, Vācijā, Nīderlandē un Polijā konstatēti sliktāki darba tirgus rādītāji 2001.–2003. gada ekonomiskās izaugsmes tempu samazināšanās laikā nekā 1992.–1994. gadā; daļēji tas izskaidrojams ar mazo iekšzemes pieprasījumu vai šā pieprasījuma stagnāciju.

Pateicoties strukturālām reformām, ES līmeņa stratēģijas īstenošana attiecībā uz pilnīgas nodarbinātības panākšanu pirmajos gados bija visnotaļ sekmīga...

Pateicoties reformām vairākās jomās, piemēram, konkurences politikā un darba tirgos, kopš 1997. gada ES līmenī notika strukturāli uzlabojumi. Par šiem uzlabojumiem liecina vairākas pazīmes: caurmērā zemāki bezdarba strukturālie līmeņi, kaut arī dažās jaunajās dalībvalstīs konstatēja pasliktināšanos; zemāks ilgstoša bezdarba līmenis un īsāks vidējais bezdarba laiks; efektīvāka bezdarbnieku vakanču sasaiste; darbaspēka vidēja pieprasījuma pieaugums; algu veidošanas process, kurā pilnīgāk ņem vērā ekonomikā dominējošos apstākļus un konkurētspējas noteiktos ierobežojumus, tādējādi paaugstinot nodarbinātības piensumu izaugsme; tādu netipisku darba līgumu pozitīvā ietekme, kuros paredzēts nepilna laika darbs un darbs uz noteiktu laiku, kaut arī attiecībā uz otro minēto dažas pazīmes liecina par tirgus segmentāciju---; izdevumu palielinājums darba tirgus politikas jomām un apmācībai, kas mērķtiecīgāk vērsta uz darba tirgus vajadzībām un pozitīvi ietekmē darba vietu izveidi.

...tomēr vairākās jomās vēl aizvien ir problēmas.

Kaut arī notikuši strukturāli uzlabojumi, vēl aizvien ir augstsbezdarbs un vairākās jomās saglabājas problēmas, piemēram, darbaspēka izmaksu nodokļu slogs vai bezdarbs un iestīgšana zemās algās. Maz izdevies samazināt faktiskās nodokļu robežlikmes zemām algām un atvieglot bezdarbnieku vai ekonomiski neaktīvu cilvēku, jo īpaši cilvēku ar zemu kvalifikāciju, kļūšanu par nodarbinātajiem.

Sekmes darba kvalitātes un ražīguma uzlabosana ir atskirīgas

Uzlabot darba kvalitāti un ražīgumu ir izdevies ar atskirīgam sekmēm. Zināmā mērā izdevies palielināt iesaistīšanos mūžizglītībā, vienlaikus joprojām palielinās jaunatnes izglītošanās iespējas, kaut arī dzimumu starpā veidojas nevienlīdzība un situācija ir labvēlīgāka sievietēm. Tomēr vajadzīgi turpmāki uzlabojumi gan attiecībā uz pāreju no pagaidu darba uz pastāvīgu darbu, un uz pāreju uz labāk atalgotu darbu no slikti atalgota darba. Papildus tam kopš 90. gadu vidus Eiropas Savienībā salīdzinājumā ar ASV relatīvi samazinājies stundas darba ražīguma pieaugums. Šo relatīvo samazinājumu daļēji var izskaidrot ar to, ka radīts daudzvairāk darba vietu, kuru skaita ievērojamu daļu veido tadas, kurās jāveic mazražīgs darbs, un jo īpaši ar to, ka kopējais produktivitāti ietekmējošo faktoru pieaugums ir samazinājies. Pēdējais minētais fakts saistīts ar šādiem faktoriem: nepietiekami ieguldījumi pētniecībā un attīstībā; grūtības Eiropas Savienībā novirzīt līdzekļus uz nozarēm, kuras ir lielas produktivitātes pieauguma potenciāls; grūtības radīt un izmantot jaunas, vairāk zināšanās balstītas tehnoloģijas. Lai pilnībā izmantotu informācijas un saziņas tehnoloģijas (IST), uzņēmumiem, kas darbojas ES, jo īpaši jāspēj labāk pielāgoties mainīgajiem konkurences apstākļiem, apgūstot jaunas darba metodesvienlaicīgi investējot IST.

zināmi panakumit sociālas kohēzijas palielināšana...

Dažas konstatētās pazīmes liecina par lielāku sociālo kohēziju. Jo īpaši ar dzimumu un vecumu saistītā nevienlīdzība darba tirgū ir mazliet samazināta. Turklāt, pārejot no bezdarba situācijas uz nodarbinātību, ievērojami samazinās t nabadzības risks. Nodarbinātība ir galvenais sociālās ieklausanas faktors ne tikai tādēļ, ka tā palielina ienākumus, bet var veicināt pašu sociālo integrāciju un personisko izaugsmi caur profesionālu karjeru.

...bet nesenais saimnieciskās darbības pieauguma palēninājums var negatīvi ietekmēt sociālo kohēziju.

Tomēr pastāv iespējamība, ka 2001.–2003. gada saimnieciskās darbības pieauguma palēninājums kopā ar bezdarba pieaugumu un mazākām darba iespējām palielinājis nabadzības un sociālās izstumtības risku un pasliktinājis to cilvēku stāvokli, kurus tās jau skārušas. Uzdevums ir vēl grūtāks daudzās jaunajās dalībvalstīs, kur ekonomikas pārstrukturēšana rada nepieciešamību pēc atbilstīgiem sociālās politikas virzieniem, kassamazinātu to cilvēku skaitu, kas pakluti nabadzības riskam.

Ienākumu atšķirības ES darba tirgū: starp efektivitāti un vienlīdzību

Izpeļņas līmenis un dinamika lielā mērā ietekmē ražotumu, darba vietu kvalitāti un sociālo kohēziju.

Lielākās bažas par efektivitāti un vienlīdzību ir saistītas ar izpeļņas sadalījumu un pieaugumu. Svarīgākā sociālā/politiskā izvēle ir rast līdzsvaru starp šiem abiem mērķiem, jo īpaši risināt iespējamo sociālās kohēzijas un izaugsmes mērķa dilemmu. Šo potenciālo dilemmu var ietekmēt daudzi ekonomikas faktori. Piemēram, izpeļņas sadalījums atbilst strādājoša individuālajām īpašībām (piem., kvalifikācija, dzimums, vecums), uzņēmuma specifikai (piem., lielums, darbības joma) un institucionālajām iezīmēm (piem., kolektīvas vienosanas, līguma veids).

Kopumā nekas neliecina, ka Eiropā palielinātos ienākumu izpeļņas nevienlīdzība.

Kopš 70. gadiem kopumā nekas neliecina, ka palielinātos izpeļņas nevienlīdzība. Tomēr valstu starpā konstatētas atšķirības. Dažās valstīs, piemēram, Apvienotajā Karalistē, Polijā un Dānijā, 90. gados konstatēts izpeļņas nevienlīdzības pieaugums, savukārt citās valstīs, piemēram, Francijā un Zviedrijā, atklāta pretēja tendence. Turklāt izpeļņas nevienlīdzības līmenis un dinamika, no vienas puses, un darba tirgus un ekonomikas rādītāji, no otras puses, nav nepārprotami saistīti. Tomēr Skandināvijas valstīs, kurās ir vismazākā izpeļņas nevienlīdzība, vienlaikus ir labi ekonomikas un darba tirgus rādītāji.

Dalībvalstīs un reģionu starpā izpeļņas atšķirības ir lielas.

Vecajās dalībvalstīs izpeļņas atšķirības ir divas līdz četras reizes lielākas nekā jaunajās dalībvalstīs. Dalībvalstīs, jo īpaši Igaunijā, Latvijā, Lietuvā, Polijā un Slovēnijā, 2002. gadā izpeļņa lielā mērā atšķīrās. Reģionos, kuros veic jauninājumus un ir laba infrastruktūra, kas savienota ar tīkliem, raksturīgas lielākas izpeļņas atšķirības, (piem., Ildefransā, Ziemeļrietumitālijā) nekā lauku un tradicionālos rūpniecības reģionos. Izrādījies, ka vairākās konkrētās grupās raksturīgāka lielāka izpeļņas nevienlīdzība nekā citās, piemēram, sievietēm (piem., Vācijā), bet arī jauniem 20–29 gadus veciem vīriešiem un sievietēm visā ES.

Par dažiem pakalpojumiem maksā vairāk nekā par darbu rūpniecībā.

Visā ES par dažiem pakalpojumiem maksā vairāk nekā par darbu rūpniecībā, tomēr stundas samaksa rūpniecībā nodarbinātajiem joprojām ir relatīvi augsta Apvienotajā Karalistē, Dānijā un Vācijā, bet relatīvi zema — Latvijā un Lietuvā. Pakalpojumu jomā daudz vairāk maksā par darbu, kam vajadzīga augstāka kvalifikācija, jo īpaši par finanšu starpniecību, nekā par zemas kvalifikācijas darbu (piem., par darbu viesnīcu un sabiedriskās ēdināšanas nozarē). Piemaksas, ko var gūt pakalpojumu jomā un strādājot rūpniecībā, var ļoti atšķirties: tas ir pozitīvi finanšu starpniecībā un ieguves rūpniecībā, savukārt negatīvas viesnīcu un sabiedriskās ēdināšanas nozarē un celtniecībā.

Izpeļņu ļoti ietekmē uzņēmuma specifika.

Individuālo izpeļņu pozitīvi ietekmē uzņēmuma lielums, konkrēti uzņēmumam raksturīgās atlīdzības shēmas, piemēram, prēmijas, kuru apjoms ir vidēji 8,4% no gada izpeļņas ES. Uzņēmumos, kas ievieš jaunas darba organizācijas metodes, ar kurām nodrošina elastīgāku praksi, ir lielāka algu dispersija nekā citos, jo jauna darba prakse ir labvēlīgāka kvalificētiem un pielāgoties spējīgākiem darbiniekiem, nevis mazāk kvalificētiem darbiniekiem. Turklāt to papildina tehniskas pārmaiņas un cilvēk kapitāls. Jo vairāk uzņēmumu iesaistās pētniecībā un attīstībā, jo vairāk tam vajadzīgi kvalificēti un izglītoti darbinieki un vairāk var saasināties algu nevienlīdzība.

Atsevišķas īpašības, piemēram, kvalifikācija un nodarbošanās, ir izšķirīgākie izpeļņas nosacījumi...

Augsti kvalificēti darbinieki, ir nodrošināta palielināti ienākumi (t.i, ieguvums no izglītības ir nepārprotami pozitīvs kā arī tiem, kas ir nodarbināti viskvalificētākajās profesijās, kas liecina par cilvēkkapitāla nozīmi nodarbinātina un karjeras attīstība.). Arī izdiena, vienkarsa roku darba neveiksana un ir nodarbināti rūpniecības nozarēs, viriesiem var nozimet lielāku atlīdzību.

...tomēr arī dzimums vēl ir svarīgs faktors.

Noskirot citu pazīmju ietekmi (tostarp attiecībā uz pastāvoso dzimumu nevienlīdzību, liela nozīme ir profesijai), dzimums caurmera izraisa mazliet vairak ka 17% lielu atskiribu viriesu un sieviesu ienākumos privātajā sektorā

Lielākajā daļā valstu iestādes nevienlīdzīgi ietekmē izpeļņas sadalījumu.

Darbinieki, kam ir līgumi uz noteiktu laiku un līgumi uz nepilnu laiku, kā arī mācekļi vidēji pelna mazāk. Koplīgumu parklajums un tiesību normas, kas paplashina (koplīgumu)darbibas jomu, samazina izpeļņas dispersiju un kopumā darba tirgus institucijas samazina izpeļņas nevienlīdzību, kas licina par to ka eiropieši lielākas vienlīdzības labad apzināti veic sociālu izvēli.

Eiropas potenciāla izmantošana – Ekonomiski neaktīvi cilvēki: pastāvīgi arpus darbaspēka vai ta potenciāls papildinājums?

ES kopumā pilnība neizmanto darbaspēka potenciālu, un lielākajā daļā dalībvalstu neaktivitāte joprojām ir ļoti liela.

ES-25 2004. gadā bija aptuveni 92 miljoni ekonomiski neaktīvu iedzīvotāju darbaspējīga vecumā (15–64 g.), t. i., tādu, kas ne strādā, ne aktīvi meklē darbu un arī nav gatavi tūlīt uzsakt strādāt; šis rādītājs atbilst vidējai 30% neaktivitātei. Neaktivitātes līmenis dalībvalstīs diezgan ievērojami atšķiras, svārstoties no 19,9% Dānijā līdz lielajam 39,5% rādītājam Ungārijā un 41,7% Maltā.

Neaktivitāte ir izteiktāka sieviešu, jauniešu, vecāku un mazāk kvalificētu cilvēku vidū...

Eiropas Savienībā vīriešu neaktivitāte ir aptuveni par 16 procenta punktiem zemāka nekā sieviešu neaktivitāte. Neaktīvie 15–64 gadus vecie iedzīvotāji katrā no trim galvenajiem vecuma segmentiem — jaunieši, pusmūža un vecāki cilvēki — ir vienādā daudzumā, proti, tā ir viena trešdaļa, kaut arī pusmūža cilvēki ir lielākā grupa. Neaktivitātes līmenis starp cilvēkiem ar zemu kvalifikāciju pārsniedz 47%, savukārt augsti kvalificētiem darbiniekiem tas ir mazliet virs 13%.

...tomēr, kaut arī neaktivitāte ir lielāka to cilvēku starpā, kam ir zemāka kvalifikācija, bieži vien tie veido mazāk nekā 50% no neaktīvajiem iedzīvotājiem.

Mazliet vairāk nekā 50% no ES neaktīvajiem iedzīvotājiem ir ar zemu kvalifikāciju, šī daļa ir vienlīdz maza Luksemburgā un Apvienotajā Karalistē, proti, 33%. Ja neaktivitāte ievērojami samazināma, ir svarīgi apsvērt problēmas, kas saistītas ar visām dažādu kvalifikāciju grupām, ieskaitot grupas ar augstāku kvalifikāciju: vajadzīga ne tikai pietiekami augsta kvalifikācija, bet ir vienlīdz svarīgi, lai kvalifikācija atbilstu darba tirgus mainīgajām prasībām.

Jāņem vērā iemesli, kādēļ

Galvenais neaktivitātes iemesls ir izglītība un mācības, tas attiecas uz aptuveni trešdaļu neaktīvo iedzīvotāju, tomēr, izslēdzot jaunāko vecuma

Šie iedzīvotāji ir neaktīvi.

grupu (15–24 g.), attiecīgā procentuālā daļa ievērojami samazinās līdz 4,7%. Fakts, ka vairāk nekā 85% jauniešu ir neaktīvi izglītības vai mācību dēļ, nozīmē, ka politikas veidotājiem nav noteikti jārisina lielākās daļas neaktivitāte. Otrais svarīgākais neaktivitātes iemesls ir pensionēšanās, tas attiecas uz 20% neaktīvo iedzīvotāju, savukārt trešais iemesls ir saistīts ar ģimeni un personīgiem apsvērumiem, un tas attiecas uz aptuveni 16%. Visbeidzot slimība un invaliditāte attiecas uz aptuveni 13% neaktīvo iedzīvotāju, savukārt vēl 4,5% nemeklē darbu, jo uzskata, ka to nav iespējams atrast. Tomēr dažādās valstīs un dažādos laikposmos ir ievērojamas vecuma un dzimuma atšķirības: konkrēti pēdējos desmit gados personīgu vai ar ģimeni saistītu iemeslu dēļ neaktīvo sieviešu daļa ir sarukusi par aptuveni 13 procentu punktiem. To varētu izskaidrot ar labāku sabiedrisko aprūpi, lielākiem ienākumiem (vairāk cilvēku var atļauties privātu aprūpi), garāku bērna kopšanas atvaļinājumu, mazāku auglības līmeni un ar sociālo vai kultūras normu pārmaiņām.

Caurmērā kopš astoņdesmito gadu vidus neaktivitātes īpatsvars ir pakāpeniski samazinājies jo īpaši konkrētām grupām...

Pēdējo gadu neaktīvo iedzīvotāju samazinājumu Eiropas Savienībā veicinājušas divas galvenās tendences: darba tirgū ienācis vairāk sieviešu, kas vecākas par 25 gadiem, un tajā ienākuši vai palikuši vairāk abu dzimumu gados vecāku cilvēku (55–64 g.). Pretēja tendence raksturīga pusmūža vīriešiem — viņi atstāj darba tirgu, savukārt abu dzimumu jauniešu neaktivitātes līmenis ir ievērojami mainījies, 2000.–2004. gadā tas palielinājās par aptuveni 1,5 procenta punktiem.

...to visu laiku papildina relatīvi lielas to cilvēku plūsmas, kas kļūst aktīvi vai neaktīvi.

Laikposmā no 2003. gada līdz 2004. gadam aptuveni 9,5% neaktīvo iedzīvotāju kļuva nodarbināti, savukārt vēl 4%, bezdarbnieku, piepulcejas darbaspēkam. Vienlaikus 3% nodarbināto un aptuveni 22% bezdarbnieku nonāca ārpus darba spēka. Pašreizējos apstākļos galvenais iemesls, kādēļ bezdarbnieki atstāj darba tirgu ir tāds, ka viņi pārstāj meklēt darbu, jo uzskata, ka tas nav atrodams (5,6% zaudē cerību, savukārt 3,1% atstāj darba tirgu slimības vai invaliditātes dēļ, 1% pensionējas). Tādējādi vai nu nepilnīgas informācijas, vai pieprasījuma trūkuma dēļ tas, ka bezdarbnieki īslaicīgi atstāj darba tirgu, pamatā nav saistīts institucionāliem faktoriem, piemēram, pabalstu sistēmas ipatnībam vai priekšlaicīgas pensionēšanās shēmu pastavesanu, bet ar darba tirgus darbību.

Neaktīva persona ir plašs un daļēji maldinošs jēdziens.

Starp „bezdarbu” (cilvēki bez darba aktīvi meklējuši darbu četras nedēļas pirms apsekojuma, vēlas un spēj strādāt nākamajās divās nedēļās) un „neaktivitāti” (cilvēks ir ārpus darbaspēka) ir „pelēkā” josla, ko arī klasificē kā „neaktivitāti”, ar mainīgu piesaisti darba tirgum. Piemēram, Valsts nodarbinātības birojs (VNB) 2004. gadā reģistrēja vairāk nekā 8% Eiropas Savienības neaktīvo iedzīvotāju, un 14% no neaktīvajiem iedzīvotājiem (23% no 25–54 gadus vecajiem) vēlējās strādāt. Turklāt aptuveni 37% no neaktīvajiem iedzīvotājiem iegust izglītību vai prasmes, tomēr šī procentuālā daļa, cilvēkiem kļūstot vecākiem, samazinās, savukārt to iedzīvotāju daļa, kas mācās, neiegūstot oficiālu kvalifikāciju, reize ar vecumu palielinās.

Neaktīvo iedzīvotāju neviendabība radar vislielākās grūtības, politikas veidotājiem.

Vairākas neaktīvo iedzīvotāju kategorijas vēlas strādāt, tādējādi viņi līdzinās bezdarbniekiem. Iespējamais darbaspēka piedāvājums ir ievērojami lielāks nekā tikai bezdarbnieki, kā tas tradicionāli pieņemts, un to veido arī visnotaļ liela neaktīvo iedzīvotāju daļa. Lai palīdzētu viņiem iesaistīties darba tirgū, izšķirīga ir efektīva pasākumu adresesana — jāņem vērā, demogrāfiskās īpatnības, neaktivitātes iemesli, darba pieredze, kvalifikācijas līmenis un individuālās darba prioritātes. Tādēļ pieejai un atbalstam jābūt individuālam.

Veidojot politiku, kuras mērķis ir aktivizēt neaktīvos iedzīvotājus, jāņem vērā, cik ilgi tie nav bijuši darbaspēks...

Vairāk nekā 40% neaktīvo iedzīvotāju darbaspējīgā vecumā (15–64 g) nekad nav bijuši nodarbināti. Vēl 23% iepriekšējos 8 gados ir bijuši bez darba, un tikai aptuveni 15% neaktīvo iedzīvotāju bijuši bez darba mazāk nekā 2 gadus.

...un jāņem vērā arī ar pieprasījumu saistītās problēmas.

Samazināt neaktivitāti nenozīmē risināt tikai ar piedāvājumu saistītos ierobežojumus, piemēram, pieņemamā alga, zema kvalifikācija vai problematiskas personīgās īpašības. Neaktivitātei ir tendence būt cieši saistītai ar bezdarbu, un tādēļ efektīva reakcija uz vajadzību mobilizēt darbaspēku lielākā mērā, nekā tas notiek pašlaik, būtu visaptverošu politikas virzienu kopums, kas apvieno aktīvus darba tirgus politikas virzienus (ADTP) ar citiem pasākumiem, kuru mērķis ir atbalstīt jaunu darba vietu izveidi un iespējas.

Secinājumi: izaugsmes un darba vietu izvirzīšana atjaunotās Lisabonas stratēģijas centrā

ES un tās dalībvalstīm jāpastiprina centieni izveidot vairāk un labākas darba vietas...

Kaut arī ir pierādījumi, kas liecina par to, ka vairāku gadu laikā gūtas sekmes, ES joprojām ir daudz darāmā, lai panāktu pilnīgu nodarbinātību, uzlabotu darba kvalitāti un ražīgumu, kā arī stiprinātu sociālo un teritoriālo kohēziju. Lisabonas atjaunotās stratēģijas īstenošana, kas sākās 2005. gadā, ir vērsta uz to, lai konsolidētu dinamisku rīcību valstu un ES līmenī, lielāku uzmanību veltot izaugsmei un jaunu darba vietu radīšanai un izvirzot trīs rīcības prioritātes nodarbinātības politikas virzieniem: piesaistīt un saglabāt vairāk cilvēku nodarbinātībā, uzlabot darbinieku un uzņēmumu spēju pielāgoties, veikt lielākus ieguldījumus cilvēku kapitālā.

...sasaistot nodarbinātībai labvēlīgu makroekonomikas vadību ar strukturālo reformu veikšanu.

Šā gada ziņojumā „Nodarbinātība Eiropā” konstatētais apliecina, ka, nodrošinot vairāk un labākas darba vietas, makroekonomikas, mikroekonomikas un nodarbinātības politika ir cieši saistīta. Izaugsmei un nodarbinātībai labvēlīga makroekonomikas vide, kas paredzēta „Integrētajās vadlīnijās”, ir izšķirīga Eiropas izaugsmei, un tā nodrošina nodarbinātību un lielāku sociālo kohēziju, kā arī to, lai varētu uzsākt un ilgtspējīgi īstenot strukturālas reformas. Vienlaikus Eiropa nedrīkst tikai gaidīt, kad sāksies izaugsme; strukturālas reformas bija ļoti svarīgas pagātnē, un, lai palielinātu Eiropas ekonomikas un nodarbinātības potenciālu, vajadzīgas atkal jaunas reformas. Pilnība jāizmanto sinerģija starp nodarbinātības politikas virzieniem un reformām pakalpojumu, produktu un kapitāla tirgū.

Pieredze, kas gūta, īstenojot Eiropas nodarbinātības stratēģiju, palīdzēs īstenot atjaunoto Lisabonas programmu.

Eiropas nodarbinātības stratēģija, ko atbalsta Eiropas Sociālais fonds, pārskatītajā Lisabonas programmā ir galvenais stūrakmens, kura uzdevums ir uzlabot nodarbinātības rādītājus un uzlabot politikas veidošanu un īstenošanu ar labāku pārvaldību un savstarpēju mācīšanos. „Integrētajās vadlīnijās” uzsvērts, ka dalībvalstīm ir galvenā atbildība par ekonomikas un nodarbinātības politiku, un vienlaikus skaidri noteikti visas ES mērķi un uzdevumi, kas jāīsteno 2005.–2008. gadā izaugsmes un darba vietu jomā. Pamatojoties uz nacionalajām reformu programmām, ko 2005. gada rudenī izstrādājušas dalībvalstis, un Kopienas Lisabonas programmu, Komisija 2006. gada janvārī nāks klajā ar pirmo ikgadejoprogressa ziņojumu.